

Dean Komel

VEBROV PROGRAM FENOMENOLOGIJE JEZIKA IN DOLOČITEV KRAJA GOVORICE

Franceta Vebra radi navajamo kot utemeljitelja sodobne slovenske filozofije - slovenske - to pove: v slovenščini razmišljajoče in pisane filozofije. Ali je zgolj slučaj, da je Veber kmalu po prihodu iz Gradca v Ljubljano, torej na samem začetku svoje miselne poti, objavil študiji *O fenomenologiji jezika* ter *O razmerju med besednim in stvarnim doživljajem*¹, v katerih razgrne vprašanje o jeziku ter možnost njegove obravnave v novi znanstveni disciplini - fenomenologiji? Vebrovo zgodnje zanimanje za problematiko jezika se zdi toliko manj slučajno, kolikor bolj se notranja vez med filozofskim mišljenjem in jezikom kaže kot nujna.² No, iz česa se ta vez sama utemeljuje? To vprašanje ne sodi niti zgolj v okvire problematike filozofskega izrazja oz. "pojmovnega aparata" niti zgolj v filozofijo jezika kot posebno filozofsko disciplino; z njim se namreč filozofska misel šele prične izvorno samoutemeljevati v besedi.

Kako sploh zastaviti vprašanje o jeziku? Zdi se, da moramo pri tem nujno izhajati iz neke predstave o jeziku in njegovem bistvu. Naš razmislek Vebrove zastavitve vprašanja o jeziku bo na podlagi kritike nekaterih njenih izhodišč skušal nakazati neko drugo možnost: potrebno je zapustiti pred-stavo jezika kot nečesa tako ali tako bivajočega in dopustiti skušnjo svetne *stave* govornice. Pri tem prehodu gre za spremembo fenomenološkega načina obravnave jezika v smeri topološke re-inter-pretacije, t.p. vnovične napatitve k izhodiščnemu kazanju, h kraju iz-kazovanja bistva.

I.

Odstrtje vprašanja po jeziku Veber povezuje - kar je odločilno - z zasnutjem neke nove jezikoslovne vede, ki bi dopolnila in po svoje tudi nadgradila že obstoječe jezikoslovne discipline kot so oblikoslovje, skladnja, primerjalno jezikoslovje, t.j. fenomenologijo jezika. Potreba po taki novi jezikoslovni

vedi naj bi izhajala, kakor dokazuje Veber, neposredno iz nepopolnosti že obstoječega jezikoslovja. V čem se kaže ta nepopolnost in kako naj jo na novo zasnovana fenomenologija jezika nadgradi?

Veber ponuja obširen odgovor, ki obsega celotno študijo *O fenomenologiji jezika*. Najpoprej se sooči z dejstvom, da znotraj jezikoslovja obstajajo različne znanosti o jeziku: te se ne razlikujejo zgolj po tem, da na različne načine obravnavajo isti predmet - jezik, marveč da se jim jezik sam nudi kot različen predmet. In vendarle vse govorijo prav o istem - jeziku. To problematično razmerje med znanostmi o jeziku in njihovim predmetom rešuje Veber z opiranjem na sodobno splošno vedoslovje, ki za razliko od tradicionalnega dosledno ločuje med tem, kar je predmet spoznanja in predmetom, ki je psihološka podlaga tega, kar je predmet spoznanja. V stavku: "Ljubljana je mesto" ne trdim "Ljubljanec", temveč "nekaj o" Ljubljani. To dejstvo, ki ga izrekam o Ljubljani, ima (nujno) za psihološko podlago predstavo mesta Ljubljane. Pravi predmeti trditve so dejstva. Le o njih lahko rečemo, ali so resnična ali ne. Resnična dejstva so predmeti znanosti. Vsako dejstvo sloni najmanj na enem osnovnem predmetu, hkrati pa na vsakem osnovnem predmetu lahko sloni obilica dejstev. V primeru znanosti o jeziku moramo torej razlikovati "jezik" kot osnovni predmet in jezik kot predmet znanosti.

To razlikovanje je ključnega pomena za določanje popolnosti oziroma nepopolnosti neke znanosti, v našem primeru jezikoslovja. Merilo popolnosti dane znanosti je dvojno: temeljsko in dejstveno. Pri temeljski popolnosti gre za to, "kake in kolikere predmetne temelje naj vsebujejo istinita dejstva znanosti o nečem sploh", pri dejstveni popolnosti pa za to, "kaka in kolikera istinita dejstva naj zasleduje vsaka posamezna znanost na nekem ji od temeljske popolnosti dotične skupine znanosti predpisanem osnovnem predmetu."³

Glasovi, besede, stavki itn. so zgolj predmetni fundamenti in ne že kar predmeti jezikoslovja. Jezikoslovec ne spoznava besed, stavkov in jezika kar tako, marveč spoznava nekaj o besedah, nekaj o stavkih in nekaj o jeziku. Vse obstoječe jezikoslovne vede so vede o jezikovnih dejstvih, ki slone na jeziku kot takem. Nobena obstoječa jezikoslovna veda pa ne

preučuje jezika kot takega, temveč vedno le ta ali oni posamezni jezik. To je po Vebru ekstenzivna meja jezikoslovja. Intenzivna meja jezikoslovja pa je po njegovem v tem, da se vse obstoječe jezikoslovne discipline ukvarjajo le z zunanjo, fizično platjo jezika (glasovi, stavki). Jezikoslovje naj bi torej tako v intenzivnem kot ekstenzivnem okviru nujno dopolnjevala fenomenologija jezika. Ta se preučuje predvsem nečutno, psihološko plat jezika in pri tem hkrati skuša določiti splošne zakonitosti jezika nasploh.

Veber skuša ob tem tudi dokazati, kako je psihološka plat jezika pomembnejša od fizične, kolikor je konstitutivna za sam jezik kot tak. V t.i. tihem govoru je recimo fizična plat jezika odsotna in vendarle se ob njem vzbujajo določene jezikovne predstave. Ta, v tihem govoru javljajoči se jezik kot tak, je po Vebru istoveten z notranjim, t.j. psihičnim stanjem jezika, oziroma s "predstavami onega slovniškega, lingvističnega jezika, pravzaprav z nekim sestavom teh predstav".⁴ Govorjenje ter poslušanje nujno spremlja predstavno doživljanje oddajajočih glasov. Notranja ali psihična plat jezika je nujni, ne pa tudi zadostni pogoj slehernega govora. Govor ali del govora se polno realizira šele s tem, da nekaj izraža ali pomeni. Z drugimi besedami: za polno realizirani govor ni dovolj predstava glasov m-i-z-a, marveč je hkrati potrebna predstava predmeta mize. To je po Vebru posredna psihična stran jezika, ki je za jezik kot tak najpomembnejša, a hkrati najmanj obravnavana. Poudariti velja, da se Vebru zdi pomanjkljivo tudi sodobno pomenoslovje ali semizologija, ki je, kakor pravi, "le po svojem imenu nauk o pomenu".

"Vsaka beseda, stavek... nekaj 'pomeni' in nekaj 'izraža', in sicer nekaj drugega pomeni, v kolikor nekaj drugega izraža, pri čemer je to, da in kaj dotična beseda, stavek pomeni, absolutno odvisno od tega, da in kaj dotična beseda, stavek izraža."⁵ To je izhodiščna definicija fenomenologije jezika, ki ima opraviti z jezikom kot takim in ne le s tem ali onim posameznim jezikom. Podrobnejša izvedba fenomenologije jezika pa sledi šele v zapisu *O razmerju med besednim in stvarnim doživljanjem*, objavljenem leta 1922.

V tem zapisu Veber analizira razliko med neposredno in posredno psihično stranjo jezika; iz slednje izvira ključna pomenska in izrazna funkcija jezika. Veber se ne strinja z mnenjem, da bi pri tem šlo zgolj za asociacijo med

besedno in stvarno predstavo, torej, da je predstava glasov m-i-z-a hkrati že predstava predmeta miza. Če že gre za neko asociacijo, je ta prav gotovo specifična; v čem je njena specifičnost pa skuša Veber ugotoviti na podlagi psihološke analize razmerja med besednim in stvarnim doživljajem. Sleherni doživljaj ima dve komponenti: vsebino in dej. od vsebine je odvisno, kaj ima kak doživljaj kot svoj objekt, od deja pa, na kakšen način (pristni ali nepristni) ima doživljaj nekaj za objekt. Veber pri tem opozarja še na moment pozornosti, ki je po njegovem mnenju vse premalo upoštevan: možno je, da doživljaj obrača pozornost bolj nase in manj na objekt ali pa tudi obratno; tako je recimo pri predstavi pozornost bolj na objektu, pri čustvu pa bolj na doživljaju. Gre za pozornostno ali paženjsko kvantiteto vsebine in deja kakega doživljaja. Razmerje med njima je recipročno: čim večja je vsebinska kvantiteta doživljaja, tem manjša je dejna ter obratno. Vebrove formalizacije teh razmerij, ki rezultira v generalni pozornostni enačbi vsega doživljanja ter v splošni asociacijski pozornostni enačbi, tu ne bomo posebej podajali.

Preidimo spet na polje razmerja med besednim in stvarnim doživljajem. Veber pravi: "Kadarkoli doživi in naj doživi katerikoli subjekt predstavo npr. kakih glasov kot besedno (splošno: 'jezikovno') predstavo, tako torej da mu ta predstava s svojim objektom (n.pr. glasovi) vred v smislu svoječasnih izvajanj obenem nekaj drugega 'pomeni' in 'izraža', ni in ne sme biti (vsaj ne pretežno) njegova pozornost pri objektu te besedne, temveč (vsaj pretežno) le pri objektu odgovarjajoče stvarne predstave, oziroma odgovarjajočega stvarnega doživljaja sploh."⁶ Ko npr. Slovenec sliši besedo "miza" ter doživi spričo predstave glasov "m-i-z-a" predstavo mize, je njegova pozornost pri objektu te stvarne predstave, ne pri objektu besedne predstave glasov "m-i-z-a". Nekdo, ki ne zna slovenščine, bi v tem primeru postal pozoren na objekt besednih predstav. Specifičnost asociacije med besednim in stvarnim doživljajem ni v tem, da bi nastopala istočasno, ali da bi nastop prvega sprožil nastop drugega, marveč v zakonitih pozornostnih odnosih.

Tako pride Veber do naslednjih definicij besede:

a) lingvistične: besede so oni fizični pojavi (glasovi, organski dotiki, premiki etc.), ki nastopajo kot objekti besednih doživljajev;

b) lingvistično-psihološke: besede so besedni doživljaji (predstave onih fizičnih pojavov);

c) psihološke: besede so stvarni doživljaji. Beseda miza pomeni lahko glasove m-i-z-a, predstave teh glasov, ali pa predstavo predmeta miza.

Tej trojni definiciji besede ustreza tudi trojna definicija jezika: jezik je sistem fizičnih pojavov, ki nastopajo kot objekti besednih doživljanjev, jezik je sistem besednih doživljanjev, jezik je sistem stvarnim doživljanjev. Fizična, neposredno psihična ter posredno psihična stran so v korelativnem razmerju, pri čemer vsak korelat nujno navezuje na drugega in ne more nastopati samostojno.

II.

S tem smo orisali pglavitne elemente Vebrovega zasnutja fenomenologije jezika. Tu nas ne zanima toliko teoretična dovršenost ali nedovršenost tega zasnutja (čeprav se seveda ponuja vrsta pripomb), kolikor sama predpostavka takega zasnutja fenomenologije jezika. Postavitev te nove znanosti o jeziku, ki bi v ekstenzivnem in intenzivnem oziru dogradila že obstoječe jezikoslovne discipline, izhaja, kakor smo videli, iz neke predhodne ločitve med jezikom kot tematskim predmetom znanosti in jezikom, ki je "psihološka podlaga" znanstvene predstavitve. To, kar Veber označuje kot "psihološko podlago" jezika, ni nič drugega kot njegova vsakokratna in v tej vsakokratnosti vnaprejšnja fenomenalnost. Ta fenomenalnost pa je upoštevana samo toliko, kolikor služi kot podlaga znanstvene tematizacije jezika. Ni vprašanje, kako je jezik najprej očiten v svoji fenomenalnosti, marveč, kako je na podlagi vnaprejšnje redukcije njegove fenomenalnosti lahko znanstveno predočen. Ta redukcija predhodno zamejuje vidno polje, znotraj katerega je jezik tako razviden, da je moč pred-staviti tisto bistveno na njem.

Veber se zateka k ustaljeni predstavi jezika kot nečesa fizično-psihično bivajočega, pri čemer je psihična plat zanj bistvena, t.j. bistvo jezika samega določujoča. Hkrati s to predstavo in morda prav na podlagi nje se jezik kaže kot "besednjak", t.j. kot sistem izraznih sredstev za govorno izražanje in sporazumevanje. Izrazna funkcija jezika je povezana z doživetjem predstave predmeta, ki ga neka beseda izraža. Veber pripominja, da niso sicer vsi doživljaji predstave, so pa predstave vsi besedni oz. jezikovni doživljaji.

Besedovanje je torej sredstvo predstavljanja in se v svoji predstavno-posredniški vlogi vklaplja v splošno ekonomijo doživljanja.

Tako Veber ob zaključku zapisa *O fenomenologiji jezika* pravi naslednje: "Ker je 'jezik' zasidran v *sredini med* (podč. D.K.) to duševnostjo in neduševnim svetom, bodo zakoni te duševnosti morali vreči neko luč tudi na zakone jezika".⁷ Ta citat najprej kaže, da fenomenologija Vebru pomeni toliko kot čista psihologija (v razliki do empirične), njen odlikovani predmet je duševnost, doživljaji in vse, kar se v njih neposredno daje. Izhodišče Vebrove fenomenologija jezika je v temelju psihologistično: zakoni duševnosti naj odločajo o zakonih jezika. Kaj naj pravzaprav pomeni to, da je jezik zasidran v "sredini med to duševnostjo in neduševnim svetom"? Nemara Veber s tem zgolj na drugačen način naznačuje razmerje med neposredno in posredno psihično platjo jezika. Tudi čezpsihična dimenzija jezika je po svojem bistvu - psihična.

Obe omenjeni predstavi jezika - kot nečesa fizično-psihično bivajočega ter kot izraza - sta povezani s podstavo razlike med imanentno (psihično) in transcendentno (realno) bitjo, ki je na delu od Descartesa naprej. Sama predstava jezika kot nečesa bivajočega sega nazaj v Grčijo in samoumevno vlada še danes, tudi in morda predvsem tam, kjer se zavrača ontologijo jezika. Jezik je predstavljen na mestu bivajočega, njegov ontološki kraj pa ostaja zastrt. Tako se vse znanosti o jeziku, skupaj z različnimi vejami t.i. filozofije jezika, gibljejo v predstavi jezika kot nečesa tako in tako bivajočega.

Tisto, po čemer Veber izrecno sprašuje, je razmerje med besedami in stvarmi, oz. razmerje med besednimi in stvarnimi doživljaji. To razmerje naj bi s svoje strani vzpostavljalo neki odnos med dušenostjo in neduševnim svetom, dvema bitnima sferama, ki sta sicer principiелno razmejeni po načinu svoje danosti: ena je imanentno zaznavna, druga pa transcendentno. Če fenomenologije nočemo že vnaprej vpreči v podstavo te razlike in jo izenačiti (tako kot Veber) s čisto psihologijo, moramo predhodno razjasniti dojemanje "danosti", t.j. fenomenskosti same. Fenomenskost ni pojavnost psihičnega ali fizičnega sveta, marveč svetovnost sama in kot taka. Govorjenje o posredni in neposredni danosti že v izhodišču prezre *našo situiranost sredi*

tega, kar se vsakokrat daje. Danost, fenomenskost je vselejšnji in vnaprejšnji način očitnosti tega, pri čemer smo v nekem svetu. "Biti-pri-nečem-kot-nečem" ne pomeni zavzemanja prostora pri nečem, marveč obratno: "odstopanje prostora" nečemu kot nečemu, prehodnost v razprostrosti tega, kar se kaže in kar je - v tej meri- tudi zgovorno. "Biti-pri-nečem-v-svetu" zmeraj spremlja "govoriti v nekem jeziku". To, da govorimo v jeziku in ne z njim, naznanja, da nam jezik ne pripada kot neko sredstvo, ki bi ga lahko odložili kjerkoli v svetu, temveč zadeva našo razpoloženost sredi sveta nasploh. Jezik je bistveno: govornica sveta.

III.

Namesto, da jezik še naprej jemljemo kot tisto bivajoče, ki je nekje v sredi med duševnostjo in neduševnim svetom, enostavno pripoznavamo: *govornica je vedno govornica nekega sveta, pa tudi svet je vedno svet neke govornice.* Sopripadnost govornice in sveta je očitna še preden izrecno vemo, kaj je svet in kaj je govornica, še pred sleherno bivajočnostno pod-stavo enega in drugega. Ne gre za to, da bi si govornico predstavljali kot svet ter obratno, marveč da nas same spravimo na kraj svetne stave govornice, v katero smo kot prebivajoči v nekem svetu in govoreči vnaprej iz-stavljeni. Tako prihajanje do kraja zblizuje z *bližino* samo.

Rekli smo: govornica je vedno govornica nekega sveta. svet je vedno svet neke govornice. Toda kako? Mar šele s tem, da opomenjanje reči odpira neki svet? Mar nismo še pred slehernim opomenjanjem že seznanjeni s pomenljivostjo reči ter se izrecno ali neizrecno zanašamo na to, da nam reči *pomenijo* in "imajo" *pomen nečesa*? Vsa zanesljivost reči je v tem, da pomenijo nekaj in ne nič. Če bi nam reči ne že govorile v svoji pomenskosti, ne bi mogli ničesar meniti. "Govoriti" tu pove toliko kot "kazati se". To je *izredno široko razumevanje "govorjenja"*, ki presega predstavo jezika in seže do svetne stave govornice. **Kazanje** je bistvena *poteza* govornice, ki se hkrati izpričuje kot temeljna *razsežnost* sveta. Ne govorimo le mi ljudje, marveč: vse, kar je, **nam že nekako** in kot nekaj govori.

Pri tem smo poudarili: reči v svetu se kažejo, pomenijo **nam**, nikoli same sebi. Reči tudi ne morejo o ničemer in z nikomer govoriti. Reči se sicer kot

reči podarjajo z neko govoricco, toda reči nimajo govora. O nečem ter z nekom, predvsem pa s samim seboj ni zmožna govoriti nobena neživa ali živa reč, marveč edino človek. Zato človeka ne gre jemati niti kot reč med rečmi niti za žival med živalmi. S tem nočemo reči, da je človek nad njimi. Vsekakor pa je na poseben in za njegovo bistvo specifičen način ob njih in z njimi.

Človek naj bi se od vsega ostalega bivajočega razlikoval po tem, da ima govor. Ta opredelitev človeka je vsekakor pravilna, toda prav v tolikšni meri problematična. Ostaja nejasno, kako človek "ima" nekaj takega kot je "govor"? Kaj pomeni tu "imeti"? Kaj pravzaprav tu menimo z "govorom"?

Tudi Veber pripoznava, da samo izgovarjanje artikuliranih glasov še ni govor. Beseda nikakor ni zgolj skupek artikuliranih glasov. Govor, beseda je bistveno več. Kaj? Naša beseda za "besedo" naj bi bila sestavljena iz predpone "bez" v starem pomenu "zunaj" in glagola "sedeti".⁸ "Beseda" torej izvorno pove: "sedeti zunaj z namenom razpravljanja o nečem". Sedeti zunaj... kje?. "Zunanost" ni zgolj nasprotje "notranjosti", marveč je skupaj z njo "odprtost nekam", "razprostiranje nekam". "Sedeti zunaj", to se pravi "biti zunaj", pomeni odprtost za neko odprtost, ki izhaja iz samega "notranjega bistva" človeka. Odprtost za odprtost se odpira kot dopuščajočo kazanje. "Imeti govor" torej pove: biti v dopuščajočem kazanju tega, kar se kaže. S tem imetjem "ima" človek predvsem samega sebe - v nekem svetu.

Govor ni - kot se običajno meni - zgolj izgovarjanje besed, marveč dopuščajočo kazanje, ki je pripuščeno v svetno stavo govoricce. Ta ni kar tako "na voljo", marveč ravno zahteva našo voljo po rekanju, neko "hoteti-nekaj-reči", s katerim vselej za-stavljamo same sebe. Dopuščajočo kazanje je na podlagi te za-stavljenosti vsakokrat ubrano kot popuščanje in izpuščanje, kot zapuščanje in odpuščanje, kot nepuščanje in razpuščanje besedovanja ali brezbesedno prepuščanje molku.

Kako je s tem prepuščanjem molku? Molk lahko zbližuje ali oddaljuje prisotnost neizgovorjenega. Molk ne samo, da kaže, marveč je z njim vselej od-kazana tudi bližina in daljina, t.j. kraj kazanja. Prav mejni fenomen

molka izpričuje, kako govor po svojem bistvu ni zgolj izgovarjanje besed nekega jezika. Tako bi z molkom ne mogli ničesar povedati. A tisto, o čemer molčimo, velikokrat najjasneje govori. Molk je zgovornejši od besed. Toda molk smo vse preveč navajani obravnavati kot negativni derivat govora, kot golo odsotnost govorjenja in besed. Ta negativna predstava molka izhaja iz prej omenjene "pozitivne" predstave jezika kot sistema izraznih sredstev, besed, opremljenih s pomeni. Toda, kaj če je molk to, kar v sebi bistveno hrani besedo? Kaj če šele molk poklanja besedi tisto, kar za jezikoslovje ostaja vse do dandanes nerešljiv problem: smisel? Odgovor bi terjal neko obsežnejšo analizo t.i. glasovne plati jezika, ki pa jo bomo zaenkrat odložili. Glede na to, da nas govorjenje o molku vse prehitro odvrne od *njegovega* kraja, bi veljalo najpoprej prisluhniti tistemu govorjenju govornice, ki zveni iz tega kraja samega kot čisto puščanje: pesnjenju. To je obenem poglavitni topološki premik pri razgrinjanju bistva govornice, kajti pesništvo ni ena od ravni govornice ali celo ena od njenih funkcij, marveč raven govornice kot take.

IV.

Naznačeni topološki premik se izhodiščno upravičuje na podlagi neke temeljne izkušnje. To naj bila pesniška skušnja govornice. Najpoprej je potrebno poudariti, da pesniki zelo redko izpovedujejo tako skušnjo; ne zato, ker bi jo pogrešali, marveč ker vse preveč govorijo iz nje. In če jo že podajajo, potem je vsekakor ne izrekajo na način določujoče trditve. A čeprav pesnjenje ničesar ne določa, tisto pesnjeno ne ostaja neopredeljeno. Opredeljuje ga razkrivajoče skrivanje, ki ohranja večznačnost njegovega samopodarjanja. To skrivno razkrivanje jemkoti pravi pesnik, "darežljivost pesmi". "Darežljivost pesmi" naj bi se po besedi tega pesnika naznanjala v tem, "da je njena vzornost v presežnosti jezika".⁹

Pesnjenje ne presega jezika v neki drugi razsežnosti, marveč tako, da ga dopušča v njegovem lastem presežku, izmikajoči stavi. Presežnost jezika je svit svetne stave govornice. Bližina te stave se skrivajoče izmika. Ohranjajoče sledenje njenemu izmikajočemu vzoru je molčeča zamaknjenost. Iz take zamaknjenosti nam govori Murnova pesem "Urok":

Molk je to v vsem božjem nebesnem prostranstvu,
skoro duša v njem se izgubi,
skoro čuti tek svetov je in vesoljstva,
tajno govorico vse dehti.

Jaz jo čul sem: divna, bajna je, brezglasna.¹⁰

Tajnost, dehtenje, bajnost, brezglasje... vse to je presežek vznikanja in ponikanja, podarjanja in jemanja v miru sveta in molku govorice.

Pesniško rekanje iz molkeče zamaknenosti v vse-mirje od-govarja sopodarjanju sveta in govorice. "Od-" naznačuje tukaj razmerje kraja, v katerem je sopodarjanje čisto, se pravi osvobodeno in obvarovano. Pesniška skušnja svetne stave govorice nam govori, da je človekovo prebivanje ves svoj čas napoteno v kraj in nikdar ne more zastati na mestu istega, kar ima zgolj pomen nečesa. Njegovo prebivanje kroji, obvladuje smisel, presežnost pomena. Krojiti se pravi: izrezovati, razstavlјati in sestavljati ter tako vladati.

Zaradi vladavine temeljnega reza med smislom in pomenom, med krajem in mestom, med besedo in besedjem, bistva govorice ni moč izraziti v predstavi jezika. Zato znanost o jeziku in pesnenje iz govorice ostajata v trajnem navzkrižju. Kako naj v tej dobi sveta, ki je čas brez konca in prostor brez kraja, pesnenje iz govorice pritegne k sebi mišljenje govorice, da bi se govoreče bitje zmoglo odtegniti izzivu tehnološki znanosti?

1. France Veber - O fenomenologiji jezika, Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino 2. Ljubljana-1920, str. 1-46, 137-187; O razmerju med besednim in stvarnim doživljanjem, Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino 3, Ljubljana, 1922, str. 134-149. Kot kaže najava na platnicah knjige *Problemi sodobne filozofije* (Ljubljana, 1923) je Veber načrtoval tudi razpravo *Psihologija jezika s posebnim ozirom na slovenski jezik*.

2. Kakor pove Hegel v *Predavanjih iz zgodovine filozofije* (WW 20, Frankfurt a.M. 1969, str.259): "znanost pripada nekemu narodu samo tedaj, ko jo poseduje v lastnem jeziku...", kar je "v primeru filozofije še najnujnejše."

3. O fenomenologiji jezika, str.20.

4. Ibid., str. 147

-
5. *Ibid.*, str. 180
  6. *O razmerju med besednim in stvarnim doživljajem*, str.140.
  7. *O fenomenologiji jezika*, str.187.
  8. *Petar Skok, Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srbskoga jezika I.*, JAZU, Zagreb 1988, str.141.
  9. *Edvard Kocbek, Zbrane pesmi II*, Ljubljana 1977, str.238.
  10. *J. Murn, Topol samujoč (Izbor pesmi, proze in pisem)*, Kondor 1967, str. 23.